

משחק של זהריות

סוכן הוד-מלכותו
כאת דוד שחר
הוצאת, "הדר" 1979

הסופר דוד שחר מספר ברומאן האחרון שלו, "סוכן הוד מלכותו", על אדם בשם "דוד שחר" שנולד בירושלים והמפטר כי בנעוריו הי כי אדם בשם היינריך ריינהולד, שפרשת חייו נפתלת ומוזרה, ומגיל עה לדידי פתרון הידמה רק אחרי מלחמת יום-הכיפורים, כמעט ש עושה אותו, "דוד שחר" מן הבוני קרים של בלוזה ועד לארמונו של המיליונר היהודי ג'וזף אורול בב וורליהיים, מאחר והרומאן בנוי על צירופי מקרים והחלפת זהויות ומ" סנין משחק-גומלין שבין מציאות היר טורית להמצאות דמיון, אוסיה אף אני משלי: במקרה או שלא במקרה הייתה עם הסופר דוד שחר (ולא עם איתו, "דוד שחר" המספר את ה"סוכן ברומאן) בשליחות (שונה במקצת מזו המיוזאת ברומאן) כמ" עט כיד לאחר מלחמת יום-הכיפורים. בסנין, יחד טכנו באיתו מיטס בור אינג צבאי שהטיס, "הטייס היהודי הקטש" ביותר בעולם, הקרוי בי רומאן בשם לוואיס, ובמועניי ראי תי את הסופר דוד שחר כננס להא הטייס, משוחח עם הטייס אוסף חור מר לספריאפשרי, ואולי היה הדבר נשכה כמני אלמלא שבתי ופגשתי את המעמדים הללו כמעט במדויק ברומאן, "סוכן הוד מלכותו". וכמוכן לא היה עולה בלעתי לכתוב זאת ברשימת-ביקורת אלמלא היה ה" סופר דוד שחר קורא לגיבורי-ה" מספר ברומאן. בשם, "דוד שחר" משמע שמה שעניני ראו היה חלק מן הבדייה שברומאן, או שהבדייה שברומאן אינה אלה המשך המציא את שעניני ראו או בלוד ובסיני.

עקב אכילס

כבר בדברים אלו (שאיני רואה בהם מקרה פרטי דווקא) יש כדי להמחיש את הבטיחות שמעלים המיבנה המיוחד או טיב חומריו של "סוכן הוד מלכותו". השימוש המ" חוספס" במכוון בקטעים ובאירועים שנתרחשו במש, כגון הקרב על מעוז "בודאפסט", או פיצוץ מלון המלך דוד, מעניק לחלקים ברומאן מימד דוקומנטארי חזק ביותר שהוא גם בעל ערך אמנותי רב כחלק של אר" תה, "מציאות" שמבקש הרומאן ל" תאר. אך עדיין נותרה פתוחה הש" אלה באינו מידה מושגת האמינות בדרך הדבקה זו של טענת מציאות דוקומנטארית, או פארודיה על מ" ציאות ומיפוסים מסוממים (כגון אייבי דייל אשר קשה שלא לראות בו מעין קאריקאטורה, מוצלחת ב" החלט אם כי לא מוצלחת ביותר, של אישיות יהודית-אמריקאית ידו

עה ששמה מתחרז היטב בשם הזה) — בדרך הדבקה זו שלהם עם ה" עלילה-הבדיונית שברומאן. וזהו, דומני, "עקב אכילס" של "סוכן הוד מלכותו". במפגש שבין החומר הדור קומנטאר וההיסטורי לבין העלילה הבדיונית נובע איזה משבר של היר סריאמינות שמלווה את הקורא ב" משך קריאתו על פני רוב דפי ה" ספר. אינו הרגשה שהסופר ממציא כל הזמן, כאוות-נפשו, דמויות, מ" עמדים, הסו"יות-עלילה, כאילו הוא מספר אגדה למבוגרים, כאילו עיקר ה" תו של הסופר היא ההמו צאה, ואינו חש ואינו חושש כלל דווקא בשפע המצאותיו ובש"הי דמיונו. אלא אם כן סבור היה ש" עלינו להתייחס מראש אל הרומאן כילו כמין פארודיה (וביחוד כל החלק האחרון, המתרחש באמריקה), שאו, ובצדק, באמת לא יגע ללי בני גורלה של אף דמות אחת מן הכתוארות, אך צר לומר כי מן פארודיה אין רומאן משעשע ו" טנון די הצורך.

בדבק פלאסטי ושהייה עד שהדבק יתייבש) — ועדיין איני מבין אם נתכוון הסופר לתאר הזיות אירו-טיות שבדמיון או לשכנענו כי טי"נות כגון אלו אכן מתרחשות בממש בספרו. שהרי איך אפשר להבין, באופן טופוגראפי, או יותר נכון, גיאוגאפי, תמונה מעין זו:

עניי-התאנה

"נשאר על עומדו צופה אנה ו" אנה, ותמרה שצנחה ישבה למרגלות התאנה, חיבקה את אגן-ירכיו, שלפה אותו מתוך אמירי-החלוק והחלה ללקק בקצה לשונה, לקק ומצוץ, מבזבז ולקק. לא לכך, בעצם, נתכ" וזו הוא, אבל מכיוון שחש את ה" גירוי החמים, חיבק את ראשה אליו וליטף את השיער הערמוני השופע גלים ולחש לה, תמרה, תמרה שלי — אבל זה לא יהיה נעים לך. הוא לא רחוק. והוא כבר ה" ספיק להדור החדר... הלב שלך."

"תמרה הרתיעה את ראשה לאחור ופרצה במצחלות-צחוק לבכי ורם

דוד שחר: הוד מלכותו קורסת מריב המציאות

כל-כך עד שראשו ולופף בעבא" ייה ובעקאל של ערבי שהיה רוכב על חמור במשעול שמעבר לגדר, התרומם והציץ פנימה, אבל עין ה" תאנה הסתיר מעיניו את המ" רחש". (עמ' 74).

קראתי והורתי וקראתי כמה פע" צים את הקטע הזה ולא הבנתי כי עד אדם יכול לעמוד מתכווץ החי" צה ליד גדר-אבן נמוכה, ואשה ל" חלציו, ועני-תאנה בינו לבין ערבי

המתכופף ומציץ פנימה להצר ואינו... דבר, ואם תאמר — זהו אפי" ודה קטנה ברומאן ואין להסיק ממ" נה על כולו, אני חושש שדבר דומה אמור במידת האמינות שמעורר ג" בורו המרכזי של הרומאן, הלא ה" המתנהג כחומר ביד יוצרו הסו" פר, וכי בשום שלב של הרומאן לא קיבל אינו היוניות פראית מש" פרשת חייו במקום להיות מוכתב ו"ה תוכה, קושי זה, היעדר-אמינות נות זה, נובע דומני בעיקר דווקא משום שהסופר רצה להעניק לספרו ולהומרים שהיו תחת ידו מסגרת "מתחת" ומרתכת של סיפור-בל" שי. הגיבורים בסופר בלשי אבן מ" שועבדים כולם לגלגולי העלילה ו" לכן משקל עצמיותם ועום ביותר. אסור להם, להפריע" לאותו מהלך מדויק של שערן-העלילה, ומשום כן הם ל" ים במתחם למאיוונות. טעות נפוצה היא שסופר רציני, אם רק רציני, יכול להוריד במעט את הרמה ולכתוב סיפור בלשי שיהא מעניין ומסחרר גבי-היד. לא, סופר רציני יכול לכתוב רק ספרים רצי" ניים, אפילו הם משעשעים ביותר, ואם הם כתובים היטב הם יכולים להיות גם, "מסחריים" ורבי-מכר. ו" אילו לכתוב ספרי-בלש זהו מקצוע של סופרים מוזאנר אחר (והייתי אומר אפילו — מתרבות אחרת), וכסופר עברי מנסה לטוות נוש" אים רציניים סביב עלילה בלשית (כגון בוטוב ב, "הבדאי" או מוסינ" זון ב, "טרנטלה" או שחר ב, "סוכן הוד מלכותו") — ההוצאה אינה מלבבת ביותר, כי מרוב, "מתח" אין אמינות. ובמקום דרמה המת" רחשת בתוך נששו של גיבור ש" עניין לנו בו ואישיותו מכוננת אותנו — אני, ויונים לעלילה בלי שית קלושה שתפריה גסים ופרקה חורקים וגיבוריה טרודים כל הזמן במילויית-תפקידם עד שאין להם זמן להתפנות ל" צמם, ואלינו.

משלושת המרכיבים, או החומ" רים שממם "נה, "סוכן הוד מל" כותו" — והם הדמויות, העלילה-הבלשית-לכאורה, והרקע ההיסטו" רי-דוקומנט" — השניים הרא" שונים מאולצים מלכותיים ומ" אכזבים למדי, ודווקא במרכיב ה" שלישי בא לידי ביטוי עיקר כוחו של דוד שחר כמספר, כסגנונו, ב" נופני ובתיאוריו, וזה גם מה ש" עושה את הספר קריא למרות כל פגמיו. ולא פעם אחת בקריאה אהה מצטער שעל בימה, שעל רקע כה גבעוני ומעניין — לא ניתן לדמויות להתפרע כאוות-נפשן, ו" ללא אותה דאגה, שמקורה אולי ב" חוסר-יטחון, פן בהיעדר דבקה-ספרות שהעלילה הבלשית-המדומ" ייקת אמורה לעורר — אין קיום לרומאן.